

vertoon van
inees b.v., of
de afwezighe
nietelconferen
cht gansch ge
eersl over de
nen eens zijn.
thaarheid over
hoorders knik
ers op over de
lachte lanceer
ds dienstege
re tribune tus
reformeerd, om
krijgen, of een
de breuk, die
te binnen hā
e hun gejam
gangers zou
punt van

eenheid en de
kan dat wei

oomaar looch
n in die liefde
zijn, bij God.
de: hij, die ge
op een plaats
en behoort
nheid, en in de
kan dan een
ichzelf en den
ge teruglei
den behoort
ken? „Begin
Christus eens
regel stellend.
beginnen bij
t lijkt. Zoolang
vraag, hoe hij
van dien regel
liefdeloosheid
anen zijn, dat
van hem zegt:
n hem weigert
hoofd te zien.
bekend werd.

die laatste man,
worden uitge
mvonissen uit
namen, smade
front van hen,
ran de spreuk:
ijheid in het
liefde". Tien
zooveel hooge
van wien zoe
punt zouden
lat ik niet ben
nuchteren zin
it: wat is het
t-noodige? Of:
niet-noodig de
idlijn? Of: wat
it een keertje
(d.w.z. „middel
LIEFDE"? Hoe
t ik heb? Mag
ijn meening niet
schap van alle
samenwerkings
onrijp zijn, en
en een „middel
ten aan dingen,
-dingen bekend

ngen, om te be
ding is tusschen
zoo ook een (bij
ide) ondersche
chtbare" en de
heid-vrijheid-lief
ancta" (de een
hen als mede
naar den aard
alleen maar een
een ander kli
oor de komende
en te doen.
maar rusten.
t is gemakkelijk
ige, vrijheid in
ide". Maar als
etjes in het ge
dat ge voor
nu — dan heb
De tekst ligt
t pas op voor
gelegde tek
e, die met zijn
haastig van de
den ander, die
begrijpende liefde
zelf nog met dien
in", d.w.z. eerst
an denken, oet

hij het keukengerei ter hand neemt, om het plai
sante eenheidsmaal gereed te maken.

Daarom zullen de geridderden van het onbeschre
ven eenheidsministerie, zoowel als de anderen,
die door dat ministerie nooit zullen worden voor
gedragen voor een onderscheiding-pacifiek, zich van
harte kunnen, ja moeten verblijden, over de histo
rische studie, die Prof. Dr A. Eekhof, hoogleraar
aan de Rijks-universiteit te Leiden, in het najaar
van 1931 het licht deed zien bij A. W. Sijthoff's
Uitgeversmaatschappij N.V. te Leiden, onder den
titel: „De Zinspreuk: in necessariis unitas, in non
necessariis libertas, in utrisque caritas". Die la
tijnse woorden beteekenen: „eenheid in het nood
dige, vrijheid in het niet-nooddige, in beide de lief
de". Prof. Eekhof gaat na „oorsprong, beteekenis
en verbreiding" van deze zinspreuk. En helpt dus
daarmee ieder, die den zin van deze vaak het
offensief der irenischen ondersteunende spreuk ver
staan wil.

In dit voornaam uitgevoerde, met één portret
en twee facsimiles verrijkte, geschrift van 86 blad
zijden, wijst Prof. Eekhof allereerst op het gebruik,
dat de Remonstranten, voor en na, van deze spreuk
gemaakt hebben. Gelijk ook de Quakers, Hernhut
ters, Rooms-katholieken. Ook op de Lausanne
Conferentie „for Faith and Order" (1927) en door
de Pan-Europa-Unie, zegt de schrijver, is dezelfde
leus gebruikt. Eveneens prof. dr H. H. Kuyper
noemde haar met instemming als de leuze der
Gereformeerde Kerken en Hervormers, gelijk prof.
Eekhof herinnert.

Hier even halt houdende, merk ik op, dat reeds
deze eerste door prof. Eekhof gegeven verzameling
van gegevens duidelijk maken kan, hoe moeilijk
het is, de zinspreuk te verstaan, en — ermee te
werken.

Immers: ze neemt telkens anderen vorm aan.
De door Prof. Eekhof in dit eerste hoofdstuk ge
geven citaten wijzen dit duidelijk uit.

Zeker, telkens komt in het derde lid de „lief
de" terug: „in alles (in beide) de liefde".
Maar het blijkt ditmaal voor die „liefde" toch wel
een moeilijk ding: „liefde" immers kan alleen aan
het werk in — om alweer den term te bezigen —
„concrete situaties". Maar het „con
crete" is hier al dadelijk zoek bij wie
de spreuk hanteeren.

Let maar op.
In het eerste lid („eenheid in het nood
dige") blijkt de uitdrukking „het nooddige"
zelf al onzeker (noodig tot zaligheid, of tot iets
anders?) Bovendien wisselt ze met de toch eigenlijk
heel andere terminologie, die daar spreekt (in „ci
taten") van: „het essentiële" (Quakers.) Dat
is dus onzekerheid, reeds in de woorden. Om dan
maar te zwijgen van den uitleg.

Vervolgens, aan het tweede lid der spreuk toe
gekomen — „vrijheid in het niet-nooddige"
— treffen we nog groter verscheidenheid: De één
spreekt van het „niet-nooddige" (waartoe niet nood
dige? in welke sfeer, in welk levens- of wets
gebied niet nooddige?) De ander maakt van dat
„niet-nooddige" evenwel „het onzekere" of „het
twijfelachtige" (Remonstranten, Roomschen).
Een derde maakt ervan: het niet-essentiële
(Quakers). Een vierde: het „middelmattige",
(de geref. kerken en hervormers, volgens prof. dr
H. H. Kuyper, Amos Comenius).

Kwesties teveel, zal ieder moeten toegeven.
Immers, tusschen „onzekere" en „middelmattige"
dingen — de z.g. adiaphora, waarover geen uitdruk
kelijk gebod Gods gegeven of.... verstaan is —
ligt een groote afstand.

Wie iets „onzeker" of „twijfelachtig"
noemt, zegt, niet te weten. Of onze (geloofs
dan wel andere) kennis in dogmatisch of ethisch op
zicht een beslissend woord kan spreken over die
„onzekere dingen"; hij laat dus de mogelijkheid
open, dat iemand later nog eens in staat zal
blijken, die „onzekere" dingen toch inderdaad te
brengen binnen den cirkel van wat duidelijk, en
dan voor ons bindend, is.

Wie evenwel van „adiaphora", middel
mattige dingen (of niet-nooddige) spreekt, kan al
thans daarmee zeggen willen, dat „de eenige Wet
gever" met betrekking tot de alzoo aangediende
„dingen" geen uitdrukkelijk gebod gegeven heeft,
en ook nooit geven zal.

Waarbij dan ongetwijfeld anderen weer zullen
verzoeken, aan te tekenen, dat zij geacht willen
worden tegen officiële erkenning van
deze stelling gestemd te hebben, ook al
doen zij broederlijk mee aan wat hun alzoo spre
kende gemeenschap aan eenheidswerk of -feest op
touw zet.

Die laatste, lastige, broeders, waarom zouden ze
wel tegenstemmen?

Wel, ze zullen misschien denken aan een stel
ling, die onlangs aan de Vrije Universiteit verdedigd
is, althans verkondigd: dat voor het begrip van
„het geoorloofde" geen plaats is in de ge
reformeerde ethiek (zoo luidde de formulering van
Stelling XIV van Dr D. J. de Groot). Een stelling,

die voor tekst en uitleg van onze spreuk conse
quenties heeft.

Of ook, ze zullen misschien beweren, dat de
bergrede letterlijk niets heeft opgeborgen in den
huns inziens puur denkbeeldigen kring van „middel
mattige dingen".

Of zij zullen meenen, dat heel dat spreken van
„middelmattige dingen" een symptoom is van ver
moedheid: dat men niet meer de kans
zag, alle concrete dingen op hun rechte plaats te
brengen onder den band der wet, en dat men toen
maar, om uit de moeite te komen, gezegd
heeft, dat er dingen zijn, die noodig zijn te
doen, en andere, die „onverschillig", of „mid
delmatig" zijn.

Maar — zoo zullen zij spreken — dat laatste
betwisten wij juist. Al kunnen wij niet altijd
den eisch der geboden duidelijk uitleggen, en in
concreet verband zetten met bepaalde actuele
vraagpunten der christelijke gehoorzaamheid, dit
geeft ons nog niet het recht, om daar, waar wij
Gods spreken niet verstaan kunnen, dat
spreken zelf te ontkennen.

Waarbij dan misschien nog de nuchtere vraag
komen zal, of men den „cirkel" der „adiaphora"
wel ooit anders construeeren kan dan — in de
lucht. Op papier zal het in elk geval niet zoo
gemakkelijk gaan, zullen zij zeggen; want wat de
een „middelmattig noemt", zal de ander dadelijk een
beginselfwestie achten.

En ze zullen met voorbeelden komen, die lastige
broeders, die om uitleg vragen.

Een bemiddelaar, b.v. die de twisters over den
sabbath zou willen verzoenen (men denke aan
den strijd tusschen Voetianen en Coccejanen) zou
bij beide partijen menschen treffen, die hem niet
willen toegeven, dat hier geen „necessarium"
(ding van noodzakelijkheid) in geding is.

Omgekeerd zijn er tegenwoordig menschen, die
daar, waar vroeger geen bemiddeling tusschen par
tijnen mogelijk geacht werd, omdat BEIDE groepen
beweerden, dat de twist liep over een „necessa
rium", b.v. in de Christologie, thans met gerustheid
verklaren te kunnen bemiddelen. Want zij beweren,
dat het eigenlijke twistpunt een non-necessarium is,
(een ding van niet-noodzakelijkheid), en zulks,
ja zeker, ook in de christologie. Hoeveel zeggen
b.v. tegenwoordig niet, dat het „ledige graf",
en de „maagdelijke geboorte" voor hen tot de
non-necessaria behooren? Zij zullen niets verlie
zen, als deze twee dogmatische formules verloren
gaan. En men behoeft maar even te denken aan
wat ik verleden week schreef over de dialectische
theologie en zich den naam van Emil Brunner
te herinneren, en zijn Hollandsche vertalingen, om
te verstaan, dat voor den aanhanger dezer theolo
gie het onderscheid tusschen „noodzakelijke" en
„niet-noodzakelijke" dingen altijd valsch is. Want
de door menschen getrokken cirkels, die deze beide
„geboden" zouden willen afgrenzen en besluiten,
hebben volgens deze theologen geen recht van
bestaan bij God. Ik geloof dan ook, dat de dialect
tische theologie eigenlijk de heele zinspreuk naar
de kinderkamer verwijst. En — om niet meer te
noemen — de ook al gepopulariseerde en vertaalde
werken van d'Aulen eveneens. Men kan tegen
woordig overal „bemiddelen".)

Naar ik meen, is met deze enkele opmerkingen
reeds aangetoond, dat wij midden in schier on
overkomelijke moeilijkheden zitten, zoodra het erop
aankomt, de bekende zinspreuk te ontleiden.

De bewering lijkt me dan ook niet te stout,
en de irenische broeders van allerlei slag mogen
het me, althans dezen keer, vergeven: dat met
deze spreuk herhaaldelijk geopereerd en gepreikt
wordt, zonder dat men zijn eigen woor
den verstaat, of althans, bij navraag,
juist van hen, die men ermee te lijf wil,
verstaanbaar kan maken. Irene saltat: hun
vredes-werk maakt sprongen.

En dat is een vrij droevig ding.
Het wettigt, geloof ik, ons voornemen, om vol
gende week aan het geschrift van professor Eek
hof een slotartikel te wijden.

K. S.

Ik koos juist deze beide voorbeelden (sabbathwestie en
christologie) omdat Prof. Eekhof, op blz. 76, een citaat geeft
van Scholten, die beide punten naar voren brengt, en dan
en passant tevens het zijne zegt over het overbrengen van de
spreuk van ethisch naar dogmatisch terrein. Op dit punt her
innere men zich dan weer den samenhang, dien de gerefor
meerde theologie van ouds gelegd heeft tusschen dogmatiek en
ethiek. Kwesties, kwesties, van alle kanten.

LITERATUUR EN KUNST

Nieuwe Jeugd-boeken.

Zooals de lezers van ons blad weten, vestigen we
van tijd tot tijd gaarne in deze rubriek de aandacht
op wat aan nieuwe jeugdboeken bij de Redactie
werd ingezonden.

In deze rubriek
Want het jeugdboek is van niet minder belang,

dan de roman, en het goede christelijke jeugd
boek is een zeker zoo rijk bezit als het goede
christelijke verhaal.

Onlangs heb ik gelezen, dat het schrijven van
een jeugdboek de moeilijkste taak is, die een
Auteur zich opleggen kan en dat dat niet is de
beginsport van den schrijvers-ladder, doch eigen
lijk pas gebeuren kan door den geripten, levens
ervaren mensch en den geoefenden, bezonnen
auteur. Deze opmerking was gericht tegen de ver
onderstelling, dat een schrijver van jeugdboeken
beginners-werk doet en men eerst meetelt, wan
neer men tot het geven van een groote-menschen
boek is opgeklimmen.

Dit woord is waar, en met name is het van toe
passing op het christelijk jeugdboek.

Ik heb er al herhaaldelijk in ons blad op ge
wezen, dat het schrijven van een christelijk jeugd
boek niet maar is het neerpeunen, vlot en vlug,
van een heeleboel grappen en avonturen, in een
smal kader van godsdienstigheid ingelijst. En
dat het ook niet is een preek-voor-de-jeugd, naar
aanleiding van een of ander prachtig daarvoor
te gebruiken motief. Beide typen bestaan, en
beide zijn ze mislukkingen: de eerste komen niet
aan het doel toe en de laatste schieten het doel
voorbij. En de oorzaak van deze mislukkingen
ligt in de misvatting der Schrijvers. Die van de
eerste soort behooren niet tot de geripte, levens
ervaren menschen en die van de laatste categorie
zijn geen geoefende, bezonnen Auteurs.

Het christelijk jeugdboek moet staan op pre
cies denzelfden grondslag als de christelijke opvoe
ding. Voor deze opvoeding is het christelijke niet
het sausje of het kader, maar het wezen, de
geest, de kern; ze plakt op het kinderleven niet
een etiket van christelijkheid en ze maakt ook van
de kinderen geen theologantjes-uit-de-pruikentijd.
Ze zoekt naar een regelmatig, gezonde ontwikke
ling van het kinder- en jeugdleven, maar dan zoo,
dat het christelijk levensbeginnsel daarin normaal
is en blijft.

Zoo ook het jeugdboek. In zijn stofkenze moet
dat blijven binnen de verhoudingen van het ge
wone jeugdleven, en die verhoudingen moeten kom
men onder christelijke belichting.

Maar hier schuilt tegelijk de moeilijkheid. Het
evenwicht tusschen verhoudingen en belichting
raakt heel licht verstoord. Het jeugdleven beweegt
zich, evengoed als dat der volwassenen, over vreug
den en zorgen, verrassingen en teleurstellingen, ge
noegens en lasten. Doch de proporties zijn an
ders. En op die andere proporties moet nu het
christelijk element zijn ingesteld: de inhoud van
de eischen der goddelijke Wet en de beloften
van het Evangelie moet naar die proporties wor
den herleid. En dat is heel moeilijk, omdat het te
weinig en het te veel hier beide het doel doen
missen. Daarom is het ontwerpen van het werkelijk
goede christelijke jeugdboek alleen mogelijk door
hem of haar, die is: gerijpt, levens-ervaren mensch
en geoefend, bezonnen auteur. Want het juiste
evenwicht wordt slechts bewaard, als uit de erva
ring van den inhoud van Wet en Evangelie naar
den voor de jeugd bevattelijke en toegankelijke
vorm geschreven wordt.

Waar dit gebeurt, hebben we het goede chris
telijke jeugdboek. Maar dan is dat ook anders,
heel anders, dan het neutrale jeugdboek. Dan ko
men er wel dezelfde dingen in voor als in het
paedagogisch-goede neutrale verhaal — dat ge
lukkig ook bestaat en heusch geen zeldzaamheid
is —, maar ze worden gesteld onder ander licht
en leiden tot een andere uitkomst. En in dat
andere van 'licht en van 'de uitkomst wordt zulk
een boek waardevol en genoegzaam van beteekenis
om er in een rubriek als deze de aandacht op te
vestigen. Want niet minder dan aangaande bel
letristische lectuur voor volwassenen, is er onder
ons behoefte aan aanwijzing omtrent goede lec
tuur voor de jeugd.

Bij wat de Redactie in den laatsten tijd aan
jeugdboeken ontving, zijn enkele van deze goede
verteenwoordigers van het soort. En die wil ik,
op grond van het bovenstaande, graag in dit artikel
behandelen. Dat behandelen zal dan niet zijn een
uitvoerig bespreken, want dat laat de ruimte niet
toe en is niet noodig ook. Voor den inhoud van die
boeken zullen de lezers van dit artikel zich immers
niet interesseeren.

Daar is allereerst het boek „Joop, Jaap en
Bob" van D. v. d. Zee (met illustraties van
Adri Alindo). Hier hebben we het verhaal van
drie stadsjongens, die in de zomervacantie op een
boerderij logeeren en daar de heel gewone dingen
van het buitenleven genieten. Maar in die gewone
dingen leeren ze de schoonheid van de natuur
zien en het is dan de Schrijver, die binnen de
gegeven proporties de oogen van den jongen lezer
doet opengaan voor de grootheid van den Schep
per, die dat alles zó tot aanzijn riep. Naar mijn
mzien is hier nu sprake van dat bewaarde even
wicht, waarover ik sprak, en ook van het andere,
dat ik noemde. En daarom is dit boek — daar
gelaten nu dat de gesprekken wel eens wat erg
biologisch zijn, zoodat zekere belangstelling in
plant- en dierkunde bij den lezer noodig is om het
werkelijk te genieten — alleszins aanbevelens
waard.

Een goed christelijk jeugdboek is ook „Alberts Avonturen“, door P. Keuning, (met illustraties van Jan Lutz). Een jongen, door zijn oom en diens huishoudster niet met tact opgevoed en daarom een bengel, komt in aanraking met een ouden man, die door de dorpelingen Sint Franciscus wordt genoemd, omdat hij van groote liefde is vervuld voor al het geschapene en er onder gebukt gaat, dat de menschen zoo liefdeloos zijn en zoover kunnen wegdwalen van den hemelschen Vader. Deze Franciscus en zijn huishoudster, ook een door het leven bezochte, nemen den jongen in huis en, door hem te spreken van Jezus en de schuldvergevende genade van den Heiland, altijd weer, oefenen ze een gezegenden invloed op het verweesde, ook geestelijk verweesde, kind. Eenigszins wonderlijk doen de persoonsverhoudingen hier wel aan: een Franciscus-figuur is in het jeugdboek een zonderling. Maar het is juist de verdienste van den Auteur, dat hij deze stof binnen de proporties van het jeugdleven en jeugd-donken weet te plaatsen, zoodat de geestelijke zijde van het Franciscusleven, die den jongen zoozeer ten goede komt, in haar eigenlijke kracht wordt gezien.

Van den heer Keuning, die voor de taak van jeugdschrijver wel berekend is, is ook het derde boek: „Het huisje achter den dijk“. In een verhaal over jeugd-verleidingen en jeugd-zonden teekent het 't gevaar, dat er ligt in het zich laten meetroonen door anderen. De strekking ligt dus vooral op ethisch terrein, maar ook dan is de ethiek gebracht en gehouden binnen de sfeer van het jeugdleven.

„De Jongensjaren van Egbert de Wilde“ door J. K. van Eerbeek (met illustraties van Pol Dom) is een jeugdboek met, als ik niet verkeerd zie, een autobiografischen inslag. Hier en daar vindt men tenminste uitlopers van de lijnen, die in den bundel „Verhalen“ van dezen Schrijver de autobiografische constructie verrieden. En dat terugleven in een verleden werkelijkheid, maakt het verhaalde frisch. Ook hier is het andere de verdienste van het boek. De inhoud zelf is die van het gewone jongensleven met z'n streken en grappen, z'n recht en onrecht, het verkeerd begrepen en verkeerd begrepen worden. Inzoverre is het gebouwd naar het model van het type jeugdboek, dat we ook in zijn neutrale vertegenwoordiging bij tientallen kennen. Maar nu is het juist de andere belichting en de andere uitkomst van de dingen, die hier het onderscheidende aanbrenge en het voor onze jongens tot goede, in christelijken zin opvoedende lectuur maken. Wat ik in de inleiding op dit artikel zeide omtrent de eischen voor het goede christelijke boek is hier in de praktijk te zien: niet een oppervlakkig te weinig en een hinderlijk te veel, doch het juiste evenwicht tusschen verhoudingen en belichting.

Nog zijn er twee meisjesboeken, die in dit verband moeten worden genoemd. Het eerste is „Fré's meisjesjaren“ door Nel van der Vlis (bandversiering door B. S. Claus), een prettig verhaal voor meisjes van 14—18 jaar, 't Verplaatst in het milieu, dat klaarblijkelijk het „meest-getapte“ is in het meisjesboek: het schoolleven; en het brengt een historie, die, even klaarblijkelijk (althans in de boeken!) daarbij hoort: een verhaal van jeugd-liefde. En dan komen aan de orde al de voorvallen, gebeurtenissen, genoegens, misères, vreugden, verwachtingen en idealen, die uit deze beide sappige stengels van de plant opbloeien kunnen en willen. 't Gewone dus ook weer hier. Maar dan óók met het andere er in en er door. En 't is dat andere, juist dat andere, dat dit boek boven zijn soortgenooten verheft. Het bewaart 't verhaal voor het geëxalteerde, dat dit type verhalen in den regel als een groot gebrek aankeeft: bij de natuurlijke schuchterheid van Fré's ontkennend geloofsleven is er voor hevige emoties en huidruichte oppervlakkigheid geen plaats. De Schrijfter heeft dit goed gezien en duidelijk doen uitkomen. Ook in haar liefdes-geschiedenis. Die groeit langzaam uit klasse-vriendschap op en vormt de bekroning, niet, zooals veelal in deze boeken, den inhoud van het verhaal. In de hoofdzak is dus het gewenschte evenwicht gevonden en dat maakt dit boek goed, doet het met te meer waardeering ontvangen, omdat, blijkens detail-gebreken en stijl-onzuiverheden, de Schrijfter nog staat aan het begin van haar arbeid. Dat de moedelijkheid, die, naar ik boven aantoonde, het genre jeugdlectuur in den regel boven de kracht van beginnende auteurs doet liggen, hier tot een goede oplossing is gebracht, geeft Mej. v. d. Vlis recht op die waardeering. Voor onze meisjes, en in 't bijzonder voor kweekschool-leerlingen onder haar, die zich in de atmosfeer van het boek heelemaal thuis zullen voelen, is het een aardige aanwinst.

't Minst geslaagd van de collectie jeugd-boeken die ik te behandelen had vind ik „Tusschen Spel en Ernst“, door Phé Wijnbeek. De bedoeling is goed: het wil een waarschuwing zijn, niet te spelen met de liefde en ook is de toon wel die, welke het christelijke jeugdboek behoort te hebben. Deze eigenschappen rechtvaardigen een noemen er van in ons verband. Maar in zijn bewerking is het te oppervlakkig; de karakters zijn vrij zwak en de behandeling weinig of niet gemotiveerd. Hier ontbreekt nog duidelijk het even-

wicht tusschen verhoudingen en belichting, omdat de Schrijfter nog te weinig ervaring en te geringe geoefendheid bezit. In het fragmentarische vallen wel goede dingen op te merken: hier en daar, in een enkele teekening, een bepaald gedeelte, vinden we wel de elementen, uit welke het goede jeugdboek wordt opgebouwd. Er zijn dus wel symptomen, die van deze Schrijfter goed werk in dit genre doen verwachten, maar dit boek is nog te veel beginnerswerk, dan dat het als jeugdboek geslaagd mag heeten.

De hier gegeven korte karakteristieken mogen voldoende zijn, om tot een keuze uit deze nieuwe jeugdlectuur in staat te stellen. Voor boek-geschenken en vooral ook voor de aanvulling van de schoolbibliotheek wordt hier geschikt materiaal geboden. Bij den steeds wassenden stroom van, zeer appetijtelijke, neutrale jeugdlectuur, is het een verheuging, aan de christelijke jeugdboeken zulk een betekenende winst toegevoegd te zien.

C. T.

- 1) Uitgevers Bosch & Keuning, Baarn.
- 2) Idem.
- 3) Idem.
- 4) Uitgave van J. H. Kok N. V., Kampen.
- 5) Idem.
- 6) Idem.

HET BOEK VAN DE WEEK

Quirinus Breen, John Calvin: A Study in French Humanism. A Dissertation to the Graduate Faculty in Candidacy for the degree of Doctor of Philosophy, Department of Church History (The University of Chicago). Wm. B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, Mich., 1931.

Calvin en nog eens Calvin. Laten we niet klagen en nog minder roemen. Niet klagen, omdat er een tijd geweest is, dat er misschien nog wel over Calvin gepraat werd hier en daar, maar het bekende „meer geprezen dan gelezen“ zeker op zijn werken van toepassing was. Niet klagen ook, omdat de Calvin-studie bij niet weinigen gepaard gaat met Calvin-waardeering. Het is nog maar een goede vijf en twintig jaar geleden, dat we met eenige verbazing, maar toch ook met groote dankbaarheid hoorden, dat er in Frankrijk een zekere Doumergue leefde, die veel deed aan de studie van Calvin. Maar werd er dan — was het alleen uit leedwezen of ook om onzelve gerust te stellen dat wij toch de eigenlijke Calvinisten bleven? — aan toegevoegd, geestesverwant van Calvin is hij nu niet in elk opzicht.

Zoo spraken we in een periode, die nu al heel lang achter ons ligt. Want wat is er al niet gebeurd? Doch — Doumergue leeft nog en werkt nog en geeft nog studien over Calvin. En — het staat niet aan mij om een oordeel over hem uit te spreken — maar ik geloof toch, dat hij dichter bij het oude Calvinisme is gekomen dan te voren.

En hij is niet de eenige! Barth en Brunner willen ook Calvinisten zijn, althans de eerste. Ik weet wel, hoe er over dit Calvinisme te oordeelen valt en ik zal er evenmin tevreden mee zijn, als hun landgenoot Grob te Zürich. Maar men wil toch Calvinist, Gereformeerd zijn. En er is een tijd geweest, dat ieder fatsoenlijk man zich daarvoor zou geschaamd hebben.

Dat brengt mij bij de andere zijde. We moeten niet alleen roemen. Wat is de oorzaak geweest, dat Calvin weder in eere kwam? Zeker niet alleen afkeer van de ervarings-theologie, die zich altijd meer naar Luther oriënteert. Troelsch, die de betekenis van het Calvinisme in de geschiedenis zag, heeft ook niet te vergeefs geleefd. Maar het optreden van Troelsch leert ook, dat er iets de cadents kan liggen in een historisch onderzoek. Dat is daar, waar geen onderzoek is om hetgeen, waarvan men zich geestverwant weet, beter te verstaan, maar waar men, omdat men zelf niets meer te zeggen heeft, gaat zoeken in het verleden. Er is nog een reden om niet te roemen. Vergelijken we eens, wat men in Duitschland voor Luther heeft gedaan, dan komt Calvin nog veel te kort.

Daarom blijft er voortsomnog alle reden om elke studie over Calvin met vreugde te begroeten. Vooral wanneer die komt van een geestverwant van Calvin. Daarom ben ik blijde, dat ik hier de aandacht mag vestigen op een proefschrift over Calvin, geschreven door een Calvinist. Het komt uit Amerika en diende om aan de universiteit te Chicago den titel van doctor in de filosofie te verwerven. De titel luidt: John Calvin: a study in French Humanism. De naam van den schrijver is Quirinus Breen, die van den uitgever Wm. B. Eerdmans, Pub. Co., Grand Rapids, Mich.

Nu dus niet Calvin de theoloog, maar Calvin de jurist en Calvin de litterator. Ook de tijdgenooten van Calvin. Maar dat, laat ons er dat dadelijk aan mogen toevoegen, met de bedoeling om den geheelen Calvin, bepaald ook den theoloog Calvin, beter te leeren verstaan. In zoverre is het laatste of zevende hoofdstuk van dit boek het belangrijkste,

waarin de baten worden opgenoemd, die Calvin later na zijn bekeering van zijn humanistische vorming heeft genoten. Dat spitst zich dan weer toe in de derde afdeeling van dit hoofdstuk, waarin ten aanzien van een aantal concrete punten wordt opgenoemd, welke die baten waren. In het middelpunt staat daarbij het stuk van de gemeene gratie. Overigens kan ook gesproken worden van een bepaalde breuk met het humanisme.

Zie hier het groote belang van dit boek. Nu verklaar ik dadelijk, dat ik niet in staat ben om te zeggen, of wat Dr Breen over Calvin schrijft in elk opzicht historisch juist is. Om dat te kunnen doen, moet men meer in bijzonderheden studie gemaakt hebben van Calvin en zijn tijd, dan door mij is gedaan. Ik verklaar ook, dat Dr Breen mij wat veel afhankelijk lijkt van wat anderen over Calvin hebben geschreven en dat hij verstandiger had gedaan met wat minder in het Engelsch te vertellen en wat meer de eigen woorden van Calvin in het oorspronkelijke te geven. Maar misschien is in Amerika, waar men nu eenmaal ver van Frankrijk en Zwitserland is en voor Amerika niet anders mogelijk. Maar met dit dubbele voorbehoud, waarvan het eerste beteekent het afwijzen van een eigenlijke beoordeeling, kan ik verklaren, dat ik dit boek met genoegen heb gelezen.

Eerst om zijn breede opzet. We zien Calvin inderdaad tegen den achtergrond van zijn tijd. Daar door juist zien we, wat Calvin meer was dan zijn tijd, wat hij aan zijn tijd heeft gebracht. In de tweede plaats, omdat we duidelijk hooren, waar de verdiensten van Calvin op juridisch en bepaald ook op literair-wijsgeerig gebied lagen. Dan om de wijze, waarop Dr Breen de stof heeft verwerkt. Hij schrijft duidelijk, geeft korte paragrafen, die helder uiteenzetten, wat de bedoeling is; hij is gelukkig in de keuze van zijn citaten.

Dit is een boek, dat niet alleen voor theologen geschikt is. Wie Engelsch kent, kan het lezen. En het lijkt me een boek, dat wel in breederen kring belangstelling zal wekken. Juist omdat het zooveel over het humanisme, de universiteiten, de studie, vele geleerden in het algemeen geeft.

Het brengt op de hoogte van het wetenschappelijk leven uit het eerste deel van de zestiende eeuw. Het laat zien, wat Calvin en het Calvinisme daar aan hebben te danken. Maar ook, hoezeer Calvin ons verder bracht.

F. W. G.

VAKWETENSCHAP EN PRAKTIJK

Onze tijdrekening.

II.

Op de Grieksche kalenderregeling beloofde ik terug te zullen komen. Deze is in den loop der eeuwen nog al eens gewijzigd. In 594 v. Chr. werd door Solon te Athene ingevoerd het maanjaar van 354 dagen, dat, zooals we weten, p.m. 11 dagen korter is dan het zonnejaar van 365 1/4 dag. Om nu dit verschil, dat na verloop van tijd toeneemt, te compenseren, stelde Solon vast, dat elke 3 jaren een extra maand (een schrikkelmaand) ingelast zou worden. Deze regeling bleek niet te voldoen. Daarom voerde Kleostratos in ongeveer 540 v. Chr. een betere regeling in. Hierbij bleef 't maanjaar 354 dagen tellen, gevormd door 12 maanden van afwisselend 30 en 29 dagen, maar in de vaststelling der schrikkelmaanden week hij van Solon af. Kleostratos gebruikte een achtjarige periode of, anders gezegd, een cyclus van 8 jaren, waarbij in elk derde, vijfde en achtste jaar de schrikkelmaand van 30 dagen ingevoegd werd. Acht jaren hadden dus te samen 8 maal 365 plus 3 maal 30 d.i. 2922 dagen. Een jaar had gemiddeld dus 365 1/4 dag. U ziet dus, dat deze regeling nog zoo slecht niet was. Tot 432 v. Chr. bleef deze kalender bestaan. In dat jaar voerde Meton een andere cyclus in en wel een cyclus van 19 jaren. Hij had namelijk ontdekt, dat na verloop van 19 jaren van 365 1/4 dag de volle en nieuwe manen, dus de verschillende maanfasen, op dezelfde data terugkeerden. Om dit te kunnen controleren moesten we eerst weten, hoeveel tijd er verloopt tusschen twee opvolgende nieuwe manen. Waarnemingen hebben geleerd, dat dit tijdsverloop lang niet altijd even groot is, maar gemiddeld 29.5305 dagen bedraagt. Dit tijdsverloop van ruim 29 1/2 dag noemt men gewoonlijk lunatie. Als men nu 19 jaren neemt van 365 1/4 dag, heeft men 6939.75 dagen terwijl 235 lunaties 6939.55 dagen bevatten, dat is dus bijna evenveel; het scheelt slechts ongeveer 1/4 dag op de 19 jaren. Meton voerde dus dezen cyclus in van 19 jaren, bestaande uit 12 jaren van 354 dagen en 7 jaren, die een schrikkelmaand hadden en wel het 3de, 5de, 8ste, 11de, 13de, 16de en 't 19de jaar van dezen cyclus. Calippus maakte later de overeenstemming nog iets mooier, doordat hij, na vier 19-jarige perioden dus na 76 jaar één dag liet uitvallen.

Deze kalender van Meton werd met gouden let-

teren
Minerv
Guld
woonl
rangn
jarigen
voor
boven
Paasch

Natr
slechts
houdin
baar e
eindige
regelin
bepaal
lang
't geen
de wa
maand
Thar
Romein
tijden
jaar w
gen) e
August
w.z. de
Novem
beteek

Rom
g har
tracht
te ont
ming l
wilde
ren. H
te stel
toegev
bruari
de laat
er schr
jaar n
had or
cyclu
355, 3
don't
Febru
donius
Febr.
Alle
daar b
brenge
April
Beh
Teind
Oma
verzet
Jan. er
Als
gemidd
te lang
maken
periode
van 37
minder
Geen
tijdske
volk e
hiervan
dit op
door b
ze 'tja
den d
loopen.

355, 3
don't
Febru
donius
Febr.

F. W. G.

F. W. G.

F. W. G.

F. W. G.

F. W. G.

F. W. G.

F. W. G.

F. W. G.

F. W. G.

F. W. G.

F. W. G.

F. W. G.

F. W. G.

F. W. G.

F. W. G.

F. W. G.

F. W. G.

F. W. G.

F. W. G.

F. W. G.

F. W. G.

F. W. G.

F. W. G.

F. W. G.

F. W. G.

F. W. G.

F. W. G.

F. W. G.

F. W. G.

F. W. G.

F. W. G.

F. W. G.

F. W. G.

F. W. G.

F. W. G.

F. W. G.

F. W. G.

F. W. G.

F. W. G.

F. W. G.

F. W. G.

F. W. G.

F. W. G.

F. W. G.

F. W. G.

F. W. G.

F. W. G.

F. W. G.

F. W. G.

F. W. G.

F. W. G.

F. W. G.

F. W. G.

F. W. G.